

Kredietunies versterken economische kracht van gemeenten

door Dave van Ooijen¹

Terwijl in het buitenland kredietunies al zo oud zijn als de weg naar Kralingen, is het pas sinds enkele jaren dat kredietunies ook in Nederland (opnieuw) aan het opkomen zijn. Niet voor de kredietverstrekking aan consumenten, maar voor het verstrekken van leningen aan ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf. Met de kredieten wordt werkgelegenheid in het midden- en kleinbedrijf behouden of gecreëerd. En het gaat goed met de kredietunies. Er bestaan er momenteel al vijftien. En het aantal zal in de komende jaren nog verder groeien wanneer de Tweede Kamer de initiatiefwet van de Tweede Kamerleden Van Hijum en Mulder zal gaan aannemen. Naar verwachting zal dat na het kerstreces zijn. Binnenkort verleent de Kredietunie Zeeland, opgericht door de provincie Zeeland, de dertien Zeeuwse gemeenten en een keur aan Zeeuwse ondernemers haar eerste krediet. Kredietunie Brabant heeft onlangs haar eerste twee kredieten verleend en de Kredietunie Bakkerij heeft al drie ondernemers verder geholpen. Wat maakt dat kredietunies vandaag de dag zo in de smaak vallen? En wat kunnen provincies en gemeenten doen om de oprichting van kredietunies te stimuleren? En tot slot: wat kunnen kredietunies bijdragen aan het economisch en sociaal versterken van gemeenten?

Crisis van 2008 zorgt voor een omslag

Hoewel het de laatste maanden economisch wat beter gaat met Nederland, heeft het midden- en kleinbedrijf nog steeds flink last van de kredietcrisis die in 2008 begon. Als gevolg van huizen crisis in de Verenigde Staten en de doorwerking daarvan naar banken in Europa hebben tal van regeringen met flinke kapitaalimpulsen de banken overeind moeten houden. Daarnaast kwam er een Europees Noodfonds en werd het toezicht op de sector overgeheveld van de hoofdsteden naar de Europese Centrale Bank in Frankfurt. Verder werd van de banken geëist dat zij het eigen vermogen flink zouden opschroeven. Dit om nieuwe problemen en een nieuwe systeemcrisis te voorkomen. Dit alles heeft ertoe geleid dat de banken in Nederland de afgelopen jaren niet erg scheutig zijn geworden met het verstrekken van kredieten, zowel aan burgers als aan het midden- en kleinbedrijf. Zo blijkt uit een onderzoek van de Europese Centrale Bank van april 2014 dat nog maar 12% van de MKB-ondernemers in Nederland een krediet bij een bank aanvragen, tegenover gemiddeld 25% voor geheel Europa. Verder blijkt in Nederland slechts 25% van de aanvragen van MKB-ondernemers voor krediet bij banken te worden gehonoreerd, tegenover 66% in Europa. En ook de OESO stelde in de op 25 november 2014 verschenen Economic Outlook dat het gebrek aan mkb-krediet de economische groei van Nederland remt. Je zou dus kunnen zeggen dat de kredietverlening in Nederland nog steeds onder hoge druk staat.

¹ Dave van Ooijen werkte 35 jaar in het publieke domein voor gemeenten en departementen. Sinds oktober 2014 is hij zelfstandig ondernemer en eigenaar van het 'Adviesburo voor Publieke Waarden'.

Juist omdat momenteel iets van 80% van de externe financiering van het MKB van banken komt, komen nieuwe aanbieders zoals kredietunies ook meer en meer in beeld.

Ondernemers steunen ondernemers

Het is dan ook niet zo gek dat er in de afgelopen jaren in Nederland gezocht is naar nieuwe manieren om de kredietverlening aan het midden- en kleinbedrijf weer op gang te brengen. Of zoals Georgina Friederichs, directeur van de Vereniging van Samenwerkende Kredietunies het zegt: "Een van die mogelijkheden is het oprichten van regionale of branchegerichte kredietunies. In de kern is een kredietunie een coöperatie zonder winst oogmerk van ondernemers die aan andere ondernemers die lid zijn van de coöperatie krediet verstrekken. Het gaat daarbij om leningen tot € 250.000." Volgens Friederichs bestaan er op dit moment al 15 kredietunies. Het gaat om 11 regionale kredietunies en 4 branchegerichte kredietunies. Tot de regionale

kredietunies behoren de Kredietunie Midden-Nederland, de Kredietunie Zeeland, de Kredietunie Brabant, Naaber Krediet, COP Veluwe, de Kredietunie Groningen (in oprichting), de kredietunie Eemsregio, de Kredietunie Stad Amsterdam, de Kredietunie Noord-Limburg de Kredietunie Fryslân en de Kredietunie Haarlemmermeer. Tot de branchegerichte kredietunies behoren de Kredietunie Bakkerij Ondernemers, de Kredietunie Mobiliteits Ondernemers, de Kredietunie Visserij en de Kredietunie Optiek. Verder zijn er nog verschillende kredietunies in oprichting. Van de vijftien kredietunies zijn er negen lid van de op 3 oktober 2013 met subsidie van het ministerie van

Economische Zaken opgerichte Vereniging van Samenwerkende Kredietunies. Onder leiding van de onafhankelijk voorzitter Jan Kamminga streeft de vereniging naar het creëren van meer mogelijkheden voor coöperatieve kredietverlening aan het midden- en kleinbedrijf in Nederland. Van bovenstaande kredietunies zijn er op dit moment 6 die actief krediet aan het verstrekken zijn: de Kredietunie Bakkerij Ondernemers, de Kredietunie Brabant, de Kredietunie Midden Nederland, de Kredietunie Zeeland, het Coöperatief Ondernemers Platform Veluwe in Nijkerk en Naaber Krediet in Winterswijk. Vijf van de zes kredietunies die actief krediet verstrekken zijn lid van de Vereniging Samenwerkende Kredietunies.

Initiatiefwet toezicht kredietunies

De oprichting en doorontwikkeling van kredietunies in Nederland wordt momenteel belemmerd door de bestaande wetgeving. Reden voor de Tweede Kamerleden Van Hijum en Mulder van het CDA om een initiatiefwet in te dienen die een regelgevend kader moet gaan bieden voor kredietunies. De initiatiefwet moet het kredietunies makkelijk maken om op basis van een verlicht toezichtregime spaargeld uit de eigen kring van MKB-ondernemers aan te trekken en krediet aan de leden van de kredietunie verstrekken. De initiatiefwet is momenteel in een zo vergevorderd stadium dat binnen niet al te lange tijd besluitvorming in de Tweede Kamer kan worden verwacht. Grootste struikelblok is nog de toestemming die uit Brussel nodig is om de wet te kunnen invoeren. Daarnaast heeft de Raad van State in haar advies van 14 oktober 2014 kritisch gereageerd op de initiatiefwet. Nut en noodzaak zouden onvoldoende zijn aangetoond. De verwachting is evenwel dat de hobbels die de Raad van State noemt spoedig geslecht zullen worden. Want nadat het kabinet van VVD en PvdA zich in het Regeerakkoord al positief had

SAMENWERKENDE KREDIETUNIES

uitgesproken over de mogelijkheden die kredietunies bieden, sinds het Regeerakkoord hebben ook de ministers Dijsselbloem en Kamp zich meermalen zeer positief over kredietunies uitgelaten. De initiatiefwet is met het op 30 oktober 2014 vastgestelde verslag van de Tweede Kamercommissie voor Financiën voldoende

voorbereid en gereed voor openbare behandeling. Naar verwachting zal de initiatiefwet pas na het kerstreces in de Tweede Kamer worden behandeld. Voor gemeenten is de wet van grote betekenis.

De betekenis en rol van gemeenten en provincies

Een aantal gemeenten en provincies zijn momenteel al, vanuit het algemeen belang dat er mee gemoeid is, betrokken bij de oprichting van kredietunies. Zij ondersteunen bijvoorbeeld een levensvatbaarheidsonderzoek, dragen bij aan de opstartkosten en leveren startkapitaal waarmee de kredietunie kredieten kan verstrekken. Zo verstrekte de provincie Zeeland niet alleen een renteloze lening van € 500.000 bij de oprichting van de Kredietunie Zeeland, ook droegen dertien Zeeuwse gemeenten gezamenlijk bij aan de oprichtings- en startkosten. Kredietunies van en voor ondernemers geven door het verstrekken van kredieten en de daarbij gekozen aanpak een flinke impuls aan lokale of regionale economieën. Zo draagt een kredietunie bij aan het vinden, verbinden en versterken van de samenwerking van ondernemers. Kredietunies zijn in feite niks anders dan coöperaties van leden die gezamenlijk spaargeld inleggen en dit spaargeld in de vorm van kredietverlening aan haar eigen leden weer uitzetten. Kredietunies mobiliseren met andere woorden kapitaal dat anders stil ligt. Door de kredietverlening zorgen kredietunies volgens Georgina Friederichs voor versterking van de sociale cohesie onder ondernemers en dat er in de lokale economie wordt geïnvesteerd. Iedere kredietnemer krijgt bovendien een coach, een ervaren oud-ondernemer uit de regio die lid is van de kredietunie, om hem te ondersteunen bij de investering. Onderzoek in de Verenigde Staten heeft inmiddels aangetoond dat iedere \$ 100.000 krediet aan een lid van een kredietunie dat ook een bedrijf heeft leidt tot 1 fte extra aan werk. Kredietunies leveren dus werkgelegenheid op. Inmiddels hebben de dertien Zeeuwse gemeenten (verenigd in de Vereniging van Zeeuwse Gemeenten), de provincie Zeeland, de provincie Utrecht, de stadsregio Eindhoven, de gemeente Eindhoven, de gemeente Haarlemmermeer door middel van subsidies, garanties en een stimuleringsregeling een rol van betekenis gevoerd bij de oprichting van kredietunies. De laatste in rij was Gedeputeerde Staten van Noord-Holland die op 21 oktober 2014 besloten dat er een subsidieregeling wordt opgesteld voor de opstartkosten van kredietunies. De regeling hiervoor zal naar verwachting in januari 2015 gereed zijn. Naast een subsidieregeling voor kredietunies zal de provincie Noord-Holland ook een promotiecampagne starten voor de bekendheid van crowdfunding. Hopelijk zullen andere gemeenten en provincies deze voorbeelden volgen.

Van ledencertificaten naar opvorderbaar geld

Een belangrijk nadeel voor kredietunies is dat zij als gevolg van de bestaande wetgeving maar beperkte mogelijkheden hebben om gelden aan te trekken van hun leden op een manier die goed

aansluit bij de investeringshorizon van die leden. Zo kunnen kredietunies momenteel slechts via twee modellen worden opgezet. Het eerste model is het risk sharing model. Hierbij brengen leden van de coöperatie vermogen in de vorm van perpetuele ledencertificaten in. Dit is niet-opvorderbaar geld. Het opgebouwde vermogen wordt vervolgens gebruikt om krediet aan haar leden te verstrekken. Het risico wordt gespreid over alle leden van de kredietunie. Het tweede model is het community funding of bemiddelingsmodel. Hierbij koppelt de kredietunie kredietgevende leden aan kredietontvangende leden. Het krediet verloopt niet via de kas van de kredietunie, maar direct tussen de kredietgevende leden en de kredietnemende leden. De risicospreiding vindt plaats tussen de ondernemers die in een bepaalde kredietvrager investeren. Beide modellen maken het evenwel moeilijk om als kredietunie te groeien en te voldoen aan de kredietbehoefte van ondernemers in het midden- en kleinbedrijf. De voorgenomen initiatiefwet van Van Hijum en Mulder wil hier verandering in aanbrengen door het ook mogelijk te maken ook opvorderbaar geld aan te trekken. Het in de komende jaren van de grond tillen van iets van 50 kredietunies met een minimaal opgebouwd vermogen van € 2,5 miljoen, zou al gauw minimaal € 100 miljoen aan extra kredietruimte kunnen opleveren. Uitgaande van Amerikaanse ervaringscijfers goed voor ten minste 1.000 fte aan banen.

Verhogen balanstotaal kredietunies

Op de uitwerking van de mogelijkheid om opvorderbare geld aan te trekken, spits de discussie zich in de Tweede Kamer toe. Want als een kredietunie bedrijfsmatig deposito's wil aantrekken en terugbetaalbare vorderingen wil uitzetten of voor eigen rekening kredieten wil verstrekken, ook al betreft het onder de eigen leden van de kredietunie, dan hebben zij op grond van de Wet financieel toezicht (Wft) een bankvergunning nodig. En juist de daarmee samenhangende strenge eisen met betrekking tot bedrijfsvoering, soliditeit en verantwoordingsplicht, staan volgens de kredietunies in geen verhouding tot de geringe omvang en complexiteit van de activiteiten. Om daaraan tegemoet te komen introduceert de initiatiefwet een apart toezichtregime voor kredietunies in de wet. Zo wordt voor kredietunies met aangetrokken opvorderbare middelen van meer dan € 10 miljoen een apart toezichtregime gecreëerd. Kredietunies met minder dan € 10 miljoen aangetrokken opvorderbare gelden zijn in de initiatiefwet vrijgesteld van toezicht. Verder mogen kredietunies maximaal voor € 100 miljoen aan opvorderbare gelden aantrekken en maximaal 25.000 leden tellen. Met name tegen de grens van € 10 miljoen maken de kredietunies bezwaar. Zo laat de Vereniging Samenwerkende Kredietunies op haar website weten dat deze grens zonder gevaar voor de stabiliteit van het financiële stelsel verhoogd kan worden naar € 25 miljoen. Daarbovenop laat de Vereniging Kredietunies Nederland weten dat niet alleen de grens van € 10 miljoen, maar ook de bovengrens van € 100 miljoen het bijkans onmogelijk maakt voor kredietunies om in vrijheid te kunnen groeien. Zij zijn van mening dat er grenzen nodig zijn van € 25 en € 250 miljoen. De Vereniging van Samenwerkende Kredietunies vindt het ophogen van de grens van € 100 miljoen overigens onhaalbaar, vooral omdat het gaat over opvorderbare gelden. Reden waarom de Vereniging van Samenwerkende Kredietunies volgens Georgina Friederichs het ophogen van de grens hebben losgelaten. Een standpunt dat de fracties in de Tweede Kamer bij de behandeling van de initiatiefwet op 31 oktober 2014 hebben overgenomen.

Besluitvorming Tweede Kamer

De stand van zaken wat betreft de politieke besluitvorming is op dit moment zo dat de leden Van Hijum en Mulder hun initiatiefwet naar aanleiding van het advies van de Raad van State hebben aangepast. Met name de onderbouwing van de initiatiefwet, een belangrijk punt van kritiek van de Raad van State, is verbeterd. Wat betreft de grens van € 10 miljoen en € 100 miljoen hebben de indieners niets veranderd. Het is nu aan de politieke partijen in de Tweede Kamer om hun inbreng over het wetsvoorstel te leveren. Zij hadden daartoe tot 30 oktober 2014 de gelegenheid. Verwacht mag worden dat de initiatiefwet uiteindelijk op een meerderheid in de Tweede Kamer kan rekenen. Tenslotte dient de wet een groot maatschappelijk belang die niet of in onvoldoende mate door de bestaande systeembanken kan worden geleverd. Of een meerderheid van de Tweede Kamer uiteindelijk ook zal instemmen met amendementen om tot een acceptabel toezichtregime te komen, met een minder zwaar opgetuigde rapportageverplichting, alsmede tot verhoging van de in de initiatiefwet opgenomen grenzen van € 10 en € 100 miljoen, is nog maar de vraag.

Versterken samenredzaamheid

In het versterken van de economische en sociale kracht van gemeenten kunnen kredietunies een belangrijke rol spelen. Want hoe je het ook wendt of keert, de bestaande systeembanken van Nederland zijn de afgelopen decennia in de greep gekomen van aandeelhouders, spaarders en kredietnemers die elkaar niet meer kennen. De banken zijn te groot geworden om nog kleine kredieten te vertrekken en de klant te kennen. De kosten voor kleine kredieten zijn veel te omvangrijk geworden. Bij de systeembanken, ook bij de RABO-bank, is het relatiegerichte bankieren vervangen door transactioneel bankieren waarbij de contacten tussen bank en ondernemer minder persoonlijk, meer anoniem, meer incidenteel en zich meer op strikt zakelijke basis heeft ontwikkeld. Bij kredietunies ligt dat totaal anders. Daarbij gaat het om coöperaties van en voor ondernemers die elkaar kennen. Waar net als ten tijde van de boerenleenbanken van vroeger, de menselijke maat weer is teruggekeerd en ondernemers elkaar versterken. Kredietunies zijn in die zin een perfect voorbeeld van hoe de participatiesamenleving eruit zou kunnen zien. Waar niet langer winstmaximalisatie voor anonieme aandeelhouders bepalend is, maar de samenredzaamheid van ondernemers in een branche of regio.

Voorbeelden kredietverlening

Niks is natuurlijk mooier om een beeld te krijgen over wat kredietunies voor gemeenten kunnen betekenen en we concrete voorbeelden kunnen laten zien. Wat hebben de kredietunies in de korte tijd dat ze bestaan en met de beperkende wetgeving tot op heden laten zien? In dat kader zijn twee voorbeelden interessant, t.w. van de Kredietunie Brabant en de Kredietunie Bakkerij Ondernemers. Het eerste voorbeeld is afkomstig van de Kredietunie Brabant die op 28 augustus 2014 pas van start ging. Deze kredietunie werkt volgens het bemiddelingsmodel en kon van de grond komen doordat de

deelnemende gemeenten aan de Stadsregio Eindhoven (SRE) een bedrag van € 3 per inwoner leverde om de kredietunie van de grond te tillen. In september 2014 verstrekte deze kredietunie haar eerste krediet. Het betrof een bedrag van € 100.000 aan het bedrijf Mihatra in Eindhoven dat e-bikes ontwikkelt, produceert en verkoopt. Het bedrag werd opgebracht door negen leden van de kredietunie die in het concept van Mihatra geloofden. Op 16 november 2014 verstrekte de Kredietunie Brabant haar tweede krediet aan een onderneming in Helmond. Het ging hierbij om een krediet van € 150.000 aan het bedrijf Rouwcentrum Spierings in Helmond ten behoeve van een verbouwing. Kredietunie Brabant verstrekt 3 tot 7 jarige leningen vanaf € 50.000 tot € 250.000. Het heeft 40 kredietgevende leden en inmiddels 40 kredietaanvragen in behandeling. Het laatste interessante voorbeeld tenslotte is van de Kredietunie Bakkerij Ondernemers. Het eerste krediet dat zij in 2014 verstrekte was aan de ambachtelijke bakkerij De Jong in Budel. Zij kregen een krediet om een nieuwe oven aan te schaffen. Zonder krediet hadden William en Angela de Jong de concurrentie van de lokale supermarkten niet kunnen weerstaan en hadden zij hun bakkerij moeten sluiten. De twee kredietunies zijn allemaal lid van de Vereniging Samenwerkende Kredietunies. Deze vereniging heeft een kwaliteitskader ontwikkeld als vorm van zelfregulering om de kwaliteit van kredietunies te borgen en ondersteunt nieuwe kredietunies bij het oprichten of verder groeien naar levensvatbare omvang.

Voor nadere informatie zie: [www. http://samenwerkendekredietunies.nl/](http://samenwerkendekredietunies.nl/)